

TAŇA PJANKOVA

**VEK
V
ČERVENÝCH
MRAVCOV**

DAJAMA

Taňa Pjankova

**Vek červených
mravcov**

Taňa Pjankova

Vek červených mravcov

preložil Ondrej Hubinský

**UKRAINIAN
//IIIIBOOK
INSTITUTE**

This book has been published with the support
of the Translate Ukraine Translation Program.

Táto kniha bola vydaná s podporou programu
Translate Ukraine Translation Program.

fond
na podporu
umenia

Vydanie publikácie z verejných zdrojov
podporil Fond na podporu umenia.

© Text: Taňa Pjankova, Kyjiv 2022

© Preklad: Ondrej Hubinský, Bratislava 2025

© Slovenské vydanie: Vydavateľstvo DAJAMA, Bratislava 2025

ISBN 978-80-8136-195-1

SLOVO PREKLADATEĽA

Drahí čitatelia,
práve držíte v rukách, podľa môjho skromného názoru, jednu z najdôležitejších kníh súčasnej ukrajinskej literatúry. Je zosobením toho, prečo to my prekladatelia robíme. Nie je to len o tom, ponúknuť našim doma dielo hodné toho, aby preň bolo obetovaných pár upršaných večerov. Je to aj o stavaní mostov medzi kultúrami, o vytesávaní otvorov do kamenných múrov okolo nás, cez ktoré možno nahliadnuť do vnútra duše iných národov.

Útla knižka *Věk červených mravcov* ponúka krátky pohľad do historickej pamäti Ukrajincov. Čo v nej nájdete? Nazriete do najbolestivejšej kapitoly dejín tohto národa. Budem k vám úprimný. Nebude to ľahké čítanie. Nebude to kniha, ktorá vám po ťažkom dni zaistí spokojný a ničím nerušený spánok. Neodporučíte ju rodinným priateľom ako ľahké čítanie k moru alebo na chalupu. Dávam vám však svoje slovo, že ju nepustíte z rúk. Tých vyše dvestotridsať strán vám bude málo a budete na ňu myslieť ešte dlho po tom, ako obrátite posledný list. Vždy hladné Soľa a Dusja, každá z iných dôvodov, vás za ruku prevedú Ukrajinou tridsiatych rokov a rozpovedia svoj príbeh, príbeh „holodomoru“. Spolu s krásnou, pokornou a hrdou Hannou budete hľadať tých pár zrníek, ktoré dokážu celej rodine darovať nový deň. S nezlomným Myrosom okúsíte recepty, ktoré si len ťažko niekedy doma uvaríte. Maličká Melaška vám dovolí pozrieť sa na celú túto tragédiu nevinnými detskými očami. A na záver, aby sme dokončili celú mozaiku, vynesiete ortiel nad nešťastným Svyrydom a krutým Bašom, nad tými, ktorí ako vládatelia sedia na tróne z kostí svojich susedov.

Chcel by som ešte priblížiť niekoľko drobných rozhodnutí, ktoré sme pri preklade urobili a ktoré, verím, obohatia váš čitateľský zážitok. Inverzný slovosled som ponechal tam, kde sa prirodzene vyskytoval – je pre mňa posledným nositeľom dedinskosti a dáva textu osobitú melódiu. Rovnako som sa rozhodol

zachovať dvojité prepis mien (či už ide o prepis z ruštiny, alebo z ukrajinčiny), napríklad Svyryd/Svirid, keďže je to vec úcty voči originálu aj voči Ukrajine. A napokon, pasáže, v ktorých postavy hovoria po rusky, sú v texte odlišené kurzívou, aby ich bolo možné jasne rozpoznať.

Milí čitatelia, nebudem vám želať príjemné čítanie. Osudy postáv *Věku červených mravcov* zaiste chytia za srdce aj toho najchladnejšieho z nás. Poprajem vám len silný a nezabudnuteľný zážitok z príbehu, ktorý dokáže takto majstrovsky napísať len niekto, kto nezabudol. Ani my by sme nemali.

Ondrej Hubinský
Kyjiv 2025

Nie sme soľ tejto zeme.
Sme jej horký chlieb,
zadupaný a znovuzrodený
z poslednej omrvinky lásky...

Venované pamiatke každého zrnka – každého človeka,
pamiatke nenarodených generácií...

Dusja

Zo začiatku to nie je až také zlé...

Najskôr puchnú nohy.

Čím ďalej, tým viac trpnu, tuhnú, oťažievajú ako dve plné kade, akoby do nich každý deň niekto zvnútra nalieval olovo, a už ťa nedržia ako kedysi, len zavadzajú.

Nemilosrdne ťa svrbia a ty si ich škrabeš, opatrne, aby si si neobdrala kožu. Koža na nich je stále tenšia a tenšia, žltne, napína sa, kysne pod ňou akási žltá voda a ty ju rozotieraš, hladíš rukou, snažíš sa napraviť to, čo sa ti už stalo. Nie tebe celej, zatiaľ len tvojim nohám.

Obzeráš sa, tíšiš škvŕkanie v žalúdku; chceš, aby ti hned' bolo lepšie – nechceš čakať a dovoliť páliacej vode, aby ťa celú spálila; snažíš sa nemyslieť na to, čo bude ďalej, drieš ako hlúpa, aby si zabudla, nevidela, nepočula, neverila... Nakoniec príde čas, keď už nezmôžeš nič, pretože voda je voda... Je už raz taká – slobodne si prúdi tam, kam potrebuje...

Potom ťa pomaly rozloží celú – od končekov prstov na nohách po temeno hlavy... Skrývaš sa pred mamou a Myroskom, na úsvite, kým ešte všetci spia, už na seba nepozeraš so strachom, ale s hrôzou. Ohmatávaš si teplé holé stehná, potom sa skryješ pod šaty – nechceš, aby videli, aby vedeli, aby plakali... Dost' bolo plaču, žiaľu, náreku...

Aj Myros spuchol, celé jeho telo je pokryté hrčami a preliačiami. Mama mlčí a čoraz častejšie hľadí rovno cez nás. Jej vlhký pohľad kľže ponad naše stuhnuté telá a ako klinec sa zabodáva do steny, pevne sa do nej zarazí a až tam znehybnie. Ona sama nepuchne – vysychá. Jej ruky a nohy sú čím ďalej tenšie, čím ďalej dlhšie a začína vyzerat' ako bocian – chudá a vysoká, ešte stále pekná, len v tvári černejšia než noc. Keď sa raz umývala, všimla

som si, že už nemá prsia. Namiesto nich, krásnych, vysokých, pružných, zostali dva zvráskavené mechy, ktoré sa akosi stále držia tela.

Mám devätnásť... Myros len pätnásť... V Mačuchách je zima tisícdeväťstotridsaťtri... Náš nový útulný dom sme ešte v decembri predali za osem bochníkov chleba a sami sa odobrali do starého, babkinho... Toho chleba už dávno niet, ani zrna. Mama je od úsvitu do neskorého večera v kolchoze. Občas odtiaľ prinesie drobnú hršť prosa alebo ovsu. Skrývame ho, ako môžeme, potom ho miešame s múkou a zavarujeme vodou...

Jesť... Žiť...

Bože náš!

Nechodíme – zakrádame sa dedinou – ako mačky, krty, malé myšky, pavúky, ako jedna veľká stonožka, – ktorej každá noha puchne a svrbí ju... Ťahá svoje naduté žlté brucho po zemi a vyžiera okolo seba všetko, čo dokáže požuť. Za ňou sa tiahne čierna a zhnitá stopa, a ja viem, že na tej mŕtvej zemi, ktorú za sebou mŕtva stonožka necháva, už nevyrastie nič, dokonca ani tráva...

Rozprávame sa pošepky, šeptáme si, akoby sme žuli slamu. Lenže ju nejde požuť, zalieza medzi zuby, zapichuje sa do podnebia, bráni vysloviť nevypovedané, to, čo nás dusí, čo nás trávi, zas a znova vraciame a opäť prehltáme, lebo taká je doba... A večer zaspávame ako zabíť – každý vo svojom kútiku, na svojom políčku, ktoré sa málokomu stane oltárom. Snažíme sa tvrdo zaspáť, tak tvrdo, aby sme sa už nikdy neprebudili a neupreli svoj pohľad do zakrytých okien potiahnutých vrecovinou, do holých stien pasce, ktorá bola ešte včera niečím domom a poznala vôňu z pece...

Soľ

Zo začiatku to nie je až také zlé...

Len puchneš...

Si taká, aká si – ne-dô-le-ži-tá, ne-vý-raz-ná...

Len si. Len ješ. Niečo zajedáš... dnešný deň, včerajší. Len rastieš – z roka na rok rastieš, ešte, ešte... Čas ti zagulatí tvár, roztiahne stehná, lýtka, ruky, brucho, naleje nohy váhou.

Najskôr roztiahne chodidlá.

Je to zvláštne...

Netušíš, prečo ti puchnú, a ty už sotva vychádzaš z domu, ledva prekračuješ schody, prahy... Myslíš si, že si iba ochorela, utrápila sa, unavila, prežila ťažké dni, že pomôže, keď si ľahneš, sadneš si – že ťa, rovnako ako toľkokrát predtým, vylieči noc...

Nie, zo začiatku to nie je také zlé...

Častejšie si unavená, zadýchaš sa, spotíš, stále cítiš zápach svojho tela a ani za nič sa nevieš umyť. Máš pocit, že to nikto ďalší necíti – niekde v hlave ti stále žije zabudnutá vôňa čistoty. Ale aj tá časom zmizne... Zostaneš neupravená, zanedbaná, nudná, ľahostajná k odvekým ženským radostiam...

***

Potom sa ťa prestane dotýkať tvoj vlastný muž.

Najskôr to úspešne skrýva: narýchlo ťa objíma, narýchlo ťa bozkáva suchými perami – ako vták, ktorý ti len tak dobe do ruky. Keď si pri ňom, sadne si niekam opodiaľ... Ešte sa drží – mužne skrýva svoj odpor k tebe, k tvojmu nadutému telu, k tvojim masťným, tukom naliatym stehnám, lenže čoskoro to vzdá – stále častejšie odvracia pohľad, stále častejšie vstáva z postele na úsvite ako prvý, len aby nevidel, ako sa obliekaš...

Pre oboch to ešte nie je také zlé.

Ešte stále ste pár, on je stále tvoj manžel a ty si manželka, ešte vám to nevzalo spomienky, ešte sa stále hráte na zdvorilosť, na lásku, na rodinu... Volíte si nemyslieť... Táto hra však pominie – jeho odpor je zrejmý, taký viditeľný, že by si musela byť slepá, aby si mu to nevyčítala z očí. Napätie ukazuje spod prikrývky neprijemnú tvár, spolu s vami odtiaľ vytláča lásku a nehu. Vaša posteľ chladne, zostáva studená, až ľadová, zostáva prázdna...

Tvoje šaty rastú spolu s tebou, obľahujú ťa, až k tebe prirastú úplne ako druhá koža. Vrstva za vrstvou obrastáš šatami – široká obrovská kapusta, skrývaš pod listami svoje tvrdé srdce... Nejako prichádza večer a ty dokonca začneš spať oblečená...

Potrebuješ väčšiu časť postele, spíš príliš hlasno, každú noc sa ti prsia rozťahajú do chrapotu a on, tvoj trpezlivý, tvoj zákonný manžel, ťa musí opatrne obracať na bok, aby mohol zaspáť, aby sa dočkal rána a, nakoniec, aby mohol prežiť... Potom sa mu to zhnusí, vankúš aj prikrývka sa na noc sťahujú do druhej izby, lebo tam, kde spíš ty, je mu príliš dusno...

Dokonca ani vtedy to nechápeš.

Ešte sa nebojíš.

Veľmi to bolí, ale strach nemáš – dokonca ti je trochu ľahšie...

A ty znova len žiješ, len puchneš. Len ležíš a nad ničím nepremýšľaš. Je len jedno, čoho sa ti máli, ani nie tak tebe, ako skôr zvieraťu, ktoré sa ti usadilo v tele – jedla. Ten nenažratý, ten nenásytný tvor ťa núti otočiť hlavu a odvliecť svoje telo do kuchyne...

Niekde na ceste od postele k stolu, po pätnástich nešťastných krokoch ťa nohy odmietnu poslúchať... V skutočnosti zlyháva srdce a ty strácaš dych... Až vtedy príde – ten zvláštny strach, ten strašný pocit prázdna, blízkej priepasti, akejsi fatálnej a neodvratnej temnoty. Ležíš na dlážke uprostred rušného poltavského domu, hľadíš až na jej dno, chceš vstať, nechceš sa iba doplaziť, chceš k nej dôjsť sama, dokráčať svojimi opuchnutými nohami, natiahnuť svoje tučné ruky, zbadať ju svojimi ľahostajnými očami a navždy si ju zapamätať.

Prosíš Boha o pomoc – prosíš, aby ťa zachránil...

Svyryd

Je úžasná. Tamara.

Ani jeden unáhlený pohyb, ani jedno zbytočné slovo.

Tichšia ako voda, milšia ako hrdlička. Uverila vo mňa ako v nebo. Ponorila sa pod moju pazuchu a nevynára sa. Akoby sa zohrievala, takto by ostala sedieť, keby som jej to dovolil.

Lenže ja jej to nedovolím.

Nemôžem jej to dovoliť.

Nemôžem jej dať svoju ruku ani srdce, ani slovo. Len vrece zrna alebo zemiakov, len vrece pohánky alebo občas sovietsku konzervu. Nič viac.

Ona však neprosí. Možno sa bojí, že ju opustím, že sa od nej odvrátim. Možno si myslí, že keď zatúži po mojom srdci, zadusí ju dievčenská pýcha. Nesmierne ma ľúbi, vidím, že ľúbi; vidím, ako sa roztápa v mojich objatiach, ako sa rozpúšťa, rozteká ako vosková sviečka, ako mi ustieľa posteľ a seba ukladá na ňu; ako jej dlho klipkajú viečka, keď sa k nej pritulím; ako tenko brní struna jej hlasu, keď v noci hrmí búrka našej túžby...

Kedysi som ľúbil – nič dobré z toho nevzišlo.

Bojím sa znova zaľúbiť.

Nenásytne sa pasiem na Tamarinom tele, liečim sa jej láskavými slovami, skladám pred ňu popraskanú kožu, ktorú zhadzujem ako had – cez noc mi narastie nová a vyplazím sa do tmy: ďaleko od nej, od jej domu, ktorý vonia trávou, od pohľadu jej matky, ktorá pozerá, akoby ma chcela pohľadom rozpučiť...

Znova tlačím na moju skromnú Tamaru v modrom prítmí medzi mnou a stenou:

„Oryna by mala niekam odísť,“ zašeptám potichu a zubami roztváram Tamarinu košeľu od pupka až po prsia, ktoré sa trasú v očakávaní, sladko, rozhoreli sa takým ohňom, až jej spaľujú tvár.

„Dôjde jej to samej,“ zasmee sa Tamara potichu a dýcha mi na temeno. „Mama!“ zvolá hlasno. „Mama, Svyryd nám olej priniesol. Treba ho skryť.“ Vyskočí, odbehne odo mňa a napravi si košeľu. Tlačí ma do domu a ona sama ide za mnou.

Oryna sa nechotne vytisne spoza pece. Vidno, že je jej ťažko. Nohy má plné, okrúhle, odslúžili si svoje. Keď sa

v Mačuchách zjavil kolchoz, Oryna išla pracovať povinne. Lenže ona už v prvý deň do kolchozu ani nedošla. Zostala sedieť pri dome. Tamara chodila. Až kým si nezmyslela ukradnúť mlieko. Zbili ju korbáčom a vzali jej všetky zmeny. Viac jej prácu nedávajú.

Takže som ich jedinou oporou, ich nádejou na život.

Som ich Boží posol.

A hoci Oryna stále škrípe zubami, keď prídem za Tamarou, ani jedno krivé slovo mi nepovie, uteká z domu a prechádza sa niekde dovtedy, kým potrebujem...

Čo už.

Taká je cena, Oryna.

Takto platiš...

***

„Čo keby som chodila ja k tebe?“ dýcha mi Tamara na šiju. „Aby sme mame oči neklali...“ Hladí ma ako dieťa, bozkáva od čela po kolená. Zubami mi láska hrud’.

„V žiadnom prípade!“ odhodím červený prameň vlasov, aby som jej videl do tváre. „Ku mne nesmieš.“

„Prečo, Svyryd?“ hravo ma hryzie do šije. „Pretiahnem ťa kutáčom?“ žartuje, laškuj, smeje sa zo mňa.

„Ticho!“ poprosím ju prisne, prikážem. Nepokračuje... Mlčky sa poddáva mojim rukám... Vtedy aj ja zmäknem...

Nikdy by som neveril, že je taká hanblivá, taká nežná, taká divoká, poddajná ako cesto, taká chutná. Splývam s ňou, sýtím sa ňou, rozpúšťam sa v nej, znova a znova zo seba vyvrhujem soľ, vyvrhujem na jej teplé brucho všetku svoju horkosť...

Niekde pod oknami sa prechádza Oryna, vyzerá svetlo v okne... Svetlo znamená, že idem a ona sa môže vrátiť.

Lenže my lampáš dlho nezapaľujeme...

Tamara mi zadriemala na pleci... Blažená... Bezbranná...

Moje semeno sa zohrieva v jamke jej pupka...

A, našťastie, nezapúšťa korene...

Dusja

Tosko Lantušok nemá rád ľudí.

Ešte keď bol malý, ľudia mu rovno pred očami zabili otca. Vraj za to, že siahol na cudziu úrodu, ale ako to bolo naozaj – ktohovie... Skrútili ho ako baraní roh, vrazili mu do hrude vidly a bolo po všetkom.

„Zlodej!“ kričali ako pomätení. „Zlodej! Zlodej!“ tri – štyri – päť mužských hlasov sa v ten deň ozývalo do neba nad Mačuchami. „Zlodej!“

Malý Tosko vtedy nevedel, prečo mu otca trestajú, rúčkami si zakryl uši, skrčil sa pod obrubu na dome a triasol sa od strachu. Kolenami sa vryl do zeme – do drobného udupaného piesku, vlastné srdce necítil, zatajil dych.

„Zlodej!“ búchalo, dunelo, trieskalo mu po detskej hlave, liezlo pod blondáve vlásky – priamo do temena. „Zlodej!“ prenikalo ako kostrnka z hrubého vreca a bodalo z opačnej strany – prebodlo maličkého ľudského mravčeka, ktorý našiel skrýšu pre svoje roztrasené telo a nedokázal si zakryť uši tak, aby nič nepočul. „Zlodej!“ ozvalo sa ešte raz a ako rýchlo prišlo, tak rýchlo aj odišlo. Len niekde neďaleko zachrčal slabý otcov hlas...

Tosko, osemročné dieťa, ešte raz natiahol uši, pomaly vylietol zo svojej skrýše a kolenačky sa plazil do dvora, kde prebodnutý ostrými vidlami, už na Božej milosti, spočíval jeho ňanko Jaso Lantušok... Takto ho večer Avhustyna našla nad otcovým telom... Tosko ešte ani plakať nevedel, a už si na celý život oči vyplakal...

Odvtedy Tosko nemá rád ľudí.

Nikdy nespoznal tých, čo jeho otcovi uťali život, ale ani druhých nešetří. Na každého pozerá tak, akoby ani nepozeral na človeka, len do prázdna, a keď sa s niekým rozpráva, akoby piesok z úst vyplúval... Väčšinou mlčí, akoby smrť na teba privolať. Aj pol života prežil, aj zošedivel, dokonca sa aj trochu zhrbil, ale ani zamak nezmäkol. Nikto v Mačuchách ho

neznesie. Len prašivá kobyla, rovnako stará a mrzutá, k nemu prirástla – počúva svojho Toska ako Boha... Inak ho žiadna živá duša neznesie.

Je to zlý človek, zvláštny, divý. Vždy má pri sebe vidly, ako by bol vždy pripravený brániť sa... Nevie, na koho celý život čaká, na akého nepriateľa. Posadí sa pod čerešňu na lavičku – sedí, žmúri na slnko, po sivej brade mu lezie chrobák... Akoby oddychoval, a pri sebe vidly, opreté o kmeň, ruka na rúčke, ako prilepená...

U susedov s babkou, a teraz aj s nami všetkými, bývajú Lantuškovci. Na jednej strane oni, na druhej bezdetná Varvara Lebed'ka. Čo si pamätám, Lantuškom vždy do dvora behali babkiné kury. Čo sme sa my dier nahľadali, jednu zalátame a hneď si druhú nájdú. Babka im aj krídla podstrihla, aj pol dňa sledila, aj ich z času na čas zahňala... Ale len čo zájde do domu, kury šup do cudzej záhrady. Žeby tam bola tráva lepšia? Keď jedného dňa babkin kohút znova Lantuškom vyhrabal mrkvu, Charyton nikomu nepovedal ani slovo, zahňal sa vidlami a kohút len nohami zatrepal. Lantušok ho nabral na vidly a prehodil babke Oleksandre pred dvere. Potichu, mlčky – ani paru z úst nevypustil.

Bola som vtedy malá, stála som vo dvore, ozobkávala halúzku s čerešňami, ktorú mi otec odpílil. Chudák kohút mi preletel ponad hlavu a na líce mi kvapla kvapka krvi. Alebo možno to bola štava z čerešne, už ani neviem. Naľakala som sa babkiných susedov. Ani teraz sa ich nebojím o nič menej.

Keď v tridsiatom prvom prišli do Mačúch komunisti, z Charytona na mieste, aj s jeho vernými vidlami a kobyľou, spravili kolchozníka. Všetko z hospodárstva mu zobrali: pluh, radlicu aj brány. Nevzpieral sa. Uveril, že nastane raj, že „pod jednou duchnou budú spať muži i ženy“, a pridal sa do kolchozu. Nakážu hnoj spod kráv voziť – vozí, repu – tak repu, buksyr¹ kutre

---

1 Buksyr – brigáda, ktorá vykonávala odvod úrody, odoberala dedinčanom zrno a iné potraviny.

po domoch u kulakov – Tosko trpezlivo vysedáva pri bráne... Čaká pri vreciach s nakradnutou úrodou... Sám je hladný, až sčernel, do domu sa mu vkradla bieda, jeho matka Avhustyna zvädla, schradla, len sa modlí, raz nahlas, raz potichu, len aby ho nenahnevala, a on ju aj nakrmiť zabúda – nie a nie si z oka zotrieť červený prach – neľudským prišielcom slúži. Verí, že bude tak, ako nasľubovala propaganda, že raz bude chodiť v kulackej košeli a dočká sa aj kulackého šťastia... Niekedy príde domov až neskoro večer, pálenkou z neho tiahne tak, že až my cítime, do-terigá sa do domu, so slabou matkou neprehodí ani slovo. Lahne si a chrápe. Chyžu majú starú, hlinenú, ešte po dedovi, trápenia je na ňu privela – rozpadáva sa na každom rohu, strechu voda dávno prevalila, kvapká im na hlavu, ale Toskovi je to jedno. Roboty sa nechytá... Len čaká, že za ním prídu a povedia, čo ďalej.

Stalo sa to nedávno, až mi rozum zastal, prišla zima, zvečerilo sa, prituhlo. Mama práve prišla z kolchozu. Priniesla vo vrec-kách jačmenné krúpy. Ako ich len skryla? Veď ich pri bráne prehľadávajú... Viem to lepšie než ktokoľvek iný. Na druhý deň ma z Červenej hviezdy pre hrsti ovsa vyhnali. Brigadír povedal, že keby nemal rád môjho otca, udal by ma bez váhania. Ale takto... nech sa pracem kadeľahšie... Do ďalších kolchozov sme mali dávno dvere zatvorené... Chytró sme krúpy skryli na pôjde, medzi pohánkovými šupkami, ktorými bola vystlaná polovica pôjda, rozsypali sme ich, aby ich nebolo vidno, aby ich nikto nemohol vziať – nebudú predsa po zrnkách preberať...

Zmrákalo sa. Dojedali sme riedky vodnatý kandŕ², keď mama pustila lyžičku a vraví:

„Počúvajte, deti, nemôžem jesť a nemyslieť na to – zavýja tam v dome, samy počujete.“

„Kto?“ najskôr mi nedošlo, o čom mama hovorí.

„Avhusta... Zase... Tosko jej isto nedáva jesť. Už pár dní spí v kolchoze, viac pije, ako pracuje, čoskoro ho pošlú k všetkým

---

2 Kandŕ – pšenná polievka.

čertom. Dnes ani slamku nepreložil. Včera to isté. S tými podliakmi kolchozníckymi... akoby sa preto narodil, aby sa s nimi nalieval... A vlastnú mamu o chvíľu na hnoj vyvezie. Nemá ani štipku svedomia ten chlap, ani aby ju šiel pozrieť...“

Vzali sme do ruky hrnček zo stola, kahanec so svetlom do druhej a šli k susedom. Dávno som tam nebola, stále som mala pred očami toho nášho červeného kohúta na Toskových vidlách... Do domu sme vošli bez problémov.

„Ahusia!“ zvolala mama od prahu. „Ste doma?“

Načo sa pýta, vravím si, keď každú chvíľu počuť, ako zavíja. Kratučko – ozve sa a stíchne... A teraz znova:

„Jest! Je-e-sť...“ žalostným stonom sa, chuderka, ozvala zo susedskej chyže a po chrbte nám prebehol mráz.

Zašli sme hlbšie – očami sme sa ponorili do hustej tmy. V chyži je zima. Strašidelne. Tiahne chorobou, starobou, neumytým telom, močom... Ten otrasný puch nás zráža z nôh. Držíme sa.

Vidno, že babka všetko robí pod seba. Vietor si nerušene blúdi medzi hlinenými stenami, pec smúti za drevom – dlho ho nevidela. Svetlo nášho kahanca plápolá, v tieňoch hľadá živú dušu. Hneď pri stene, na studenom prípecku, leží babka Avhusta na prični zabrzganej od moču. Leží naznak a tichučko zavíja.

„Je-e-sť, je-e-sť!“

Slama pod ňou je dodriapaná, plachta akási stvrdnutá. A ona si tú slamu spod seba ťahá a pchá do úst:

„Je-e-sť...“ ďasnami žuje, žuje a zhnusene vyplúva. Potom sa znova natáhuje za slamou a tak dokola...

Najskôr hľadáme ako obarení, potom priskočíme k babke a mama jej dvíha ľahučkú hlavu:

„Už, Ahusia, už. Počkajte, drahá moja. Dáme vám jesť...“

„Je-e-sť...“ Babkino ľahké telo skrúti kŕč. Gniavi Avhustu. Trápi sa, párkrát ňou trhne a potom stíchne. Už je jej dobre... Už neprosí... Najedla sa...

Mama jej opatrne položí hlavu naspäť na plachtu.

Ahusia sa nevzpiera. Leží v pokoji...

Stále pozerá do svetla, očné jamky má plné slz...

Vraciame sa domov so svojim hrnčekom, v ktorom chladne
pšenná polievka...

Nedaleko od nás osirela susedská hlinená chyža.

Leží tam babka Ahusia...

A tiež chladne...

Na druhý deň na obed Tosko Lantušok po prvýkrát za posledných niekoľko mesiacov neprišiel pešo, ale na svojej rozheganej káre. O mame mu povedali ľudia. Nepriznali sme sa, že sme boli v dome. Život je teraz strašný. Strašný. Nevieš, čo ti kto môže spraviť. Keď sa to do počul, nikoho sa nepýtal, ponáhľal sa domov. Hnal kobyľu po ulici ako blázon – šľahal ju prútom po starom chrbte a krku, aby bežala a nezastavovala sa. Akoby neveril ľuďom, ktorých celý život nenávidel, akoby niečo nechcel zmeškať. Tak vběhol do domu, až dvere z pántov vypadli: praskla zárubňa. Dlhو tam sedel, po nejakom čase na rukách vyniesol stuhnutú Ahusiu v novej plachte, opatrne ju položil na lavičku pod čerešňu. Potom šiel nazad do domu. Vytiahol na dvor skriňu – keď ju ťahal, hrkotali na nej dosky, úplne sa rozpadla. Charyton dosky zručne napravil a prichytil ich klincami, potom vyložil skriňu na káru a vložil do nej matku ako do rakvy... A odišli...

Bola prvá, koho Lantušok odviezol na cintorín. Nemusela však dlho strážiť bránu³. Mačuchania sa k nej húfne pridali... Po jednom, po dvoch... deň po dni... deň po dni... Ešte sme za nimi plakali – za tými prvými, teraz ich už nikto neráta. Kým mal kto, pochovávali si ich svoji vlastní, teraz ich už len Tosko zbiera popri plotoch... chodí po domoch s vidlami:

„Máte niekoho?“ spýta sa potichu v každom dvore. „Aha... nie... Nuž... Zajtra bude...“

Strana prikázala Toskovi zosnulých odvádzať za dedinu, tam, kde topole ako živá palisáda stoja okolo mŕtvych...

---

3 Strážiť bránu – podľa ľudovej povery stojí nebožtík pri bráne cintorína, kým nezomrie niekto ďalší, kto ho vystrieda. Takto to ide donekonečna.

Neviem, nad čím premýšľal Tosko Lantušok, keď svoju matku viezol na cintorín... keď sám kopal jamu... Ale vtedy sme prvýkrát videli, ako plače...

Ak sa v ľudskej duši ešte zrodia slzy, pomyslela som si, určite v nej ešte zostal kúsok života... I keď svoje vidly neopúšťa – pred celým svetom sa nimi prežehnala...

Soľa

Dusno...

Dom vydýchal všetok vzduch – nič mi nenechal. Odhrniem prikrývku, aby bolo aspoň trochu chladnejšie. Telo je slabé, meravé. A hlava znova ťažká. Dokonca ťažšia než včera. Vetrím ako vždy. Nič nové – plachta podo mnou sa pokrčila a odporne páchne potom. Nerozumiem. Len včera som prestrela čistú. Ako sa dá za jednu jedinkú noc tak ušpiňiť obliečky? Musím ich znova oprat', vysušiť a prevliecť. Odkiaľ naberiem sily? Ležím. Nevstala by som, kým ma smrť nepríde zobrať z domu, v ktorom som sa dávno stratila, z domu, ktorý zo mňa vyžral všetky túžby a nechal len jednu – túžbu jesť. Raz príde čas, keď ho opustím...

Prvá odtiaľto odišla Jeva...

Dva mesiace, sedem dní a osem hodín, toľko mi Boh nadelil na materstvo. Nie viac, nie menej – len toľko som si zaslúžila... Jednou rukou mi z neba zoslal radosť, druhou ju vzal. Odvtedy len premýšľam, a nijako si neviem spomenúť na ten hrozný hriech, čo by si zaslúžil taký ťažký trest... Žeby ma trestal za budúce viny?

Naša drobná Jeva sa podobala na oboch. Jej belasé oči sa nezavreli hneď – najskôr dlho kričala. Do posledného dychu mi bude znieť v ušiach jej bezradný krik. Ten krik ma mučí doteraz, mučí ma, trhá ma zaživa, hučí mi v hlave... Ako posadnutá ho počúvam a počúvam... do zbláznenia, do nemoty

– a nerozumiem, prečo ešte stále žijem. Pýtam sa Toho, kto je nad nami, tam, vysoko na nebi, a volám k Nemu: „Povedz, prečo ja žijem a ona nie? A nikdy ani nebude...“ Už nebude dňa, čo by sa aspoň trochu podobal dňu, lebo tma, ktorá mi rozhrýzla napoly lono aj srdce, už nepominie, zo všetkých strán ma zavalila stenami tohto domu... Ak mám povedať pravdu – je mojou jedinou oporou...

Môj Oleksij v Boha neverí. Strana je jeho Boh, jeho otec aj matka. Svojich vlastných rodičov nikdy nepoznal. Strana ho ako nemluvňa nadojčila a vychovala z neho muža. Ten muž verí v červené zástavy a nechce ani počuť, že je iný Boh – môj Boh, ten, čo žije v mojej duši, v mojej hlave, a že len on dáva život, zmilúva sa a trestá...

Oleksij mi dávno nie je oporou. Kedysi bol. Kedysi chodil svetom, prevracal hory naruby, našu Jevu však neochránil. Keď si tá noc zastala na náš prah, keď si prišla po našu malú, sám bol zmätený, ako stĺp stál uprostred domu a nemohol spraviť nič. Nikto už nemohol, ani Boh, v ktorého som vtedy ešte tak oddane verila.

S odhodlaním samovraha sa vraciam k tomu dňu, k tomu večeru, do tej izby rovno pod strechou, vchádzam, ako sa vchádza domov. Ešte je tam... ešte leží... ešte dýcha... len hasne... naše dievčatko. Pomoc prichádza dlho, Jevu obliekam narýchlo, neprestáva kričať – malé pery jej až zmodrali – a vtom zrazu zastoná, zastoná a vyvráti oči. Pribehne k nej ako prvý, na mňa... len hľadá a nič nepovie – vyskočí za dvere, nechá ma samu, s ňou na rukách, odíde v takej chvíli, v taký čas, v tej izbe, od tej postielky, vtedy, keď ju spolu so mnou ešte aj steny žalostne oplakávajú. Celý svet sa mi rozpadne, obráti sa hore nohami, rozsype sa pre jeho strašné mlčanie...

Nie, Oleksij nie je opora. On nie je moja stena – len môj muž, ktorému je vždy ťažko, lebo nesie na pleciach viac, než vládze. To tá práca ho určite nejak zachraňuje. A mňa zachraňuje jedlo, lieky na spanie, Filá... O Jevinej smrti sa už nerozprávame. Viem, že ju odviezol na pitvu – zaujímal sa, na čo zomrela... Možno